

The article gives analysis of the results of intelligence and intelligentsia problems research in the modern domestic science. The author of the article gives characteristics of philosophical, historical and sociological researches of the essence of intelligentsia, its development as a public layer, its ideological reference points, and influence on various spheres of public life in different historical periods. The conclusion is drawn on the necessity of revealing the conceptual bases of intelligence and intelligentsia problems research, development of intelligence studies as a direction of scientific researches.

Фунтікова Н.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – член-кориспондент АПН Україна, доктор педагогічних наук, професор Г.П. Шевченко

УДК 37.018+378

СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕЛЕМЕНТІВ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

О.І. Хмельницька

У статті розглядаються складові та зміст освітньо-виховного простору сучасного університету.

***Ключові слова:** простір, освітній простір, виховний простір, університет, вищий навчальний заклад.*

В сучасних умовах реформування та гуманізації освіти найважливішим для держави є підготовка фахівців інноваційного типу мислення та культури, які зможуть самостійно приймати рішення і відповідати за соціально-економічне становище держави. Такий підхід реально може бути здійснений тільки в умовах оптимізації освітньо-виховного простору, який у вищому навчальному закладі є підґрунтям для визначення цінностей, норм, ідеалів, успішності у професійному та

особистісному становленні майбутнього спеціаліста.

Сучасний класичний університет є освітнім і науковим центром, здатним задовольнити широкий спектр запитів сучасного споживача в сфері освіти, науки, культури, а також відкритою системою для поповнення знань. Освітньо-виховний простір університету - складне багатокomпонентне явище, під впливом якого формуються установки, цінності та стереотипи особистості, його професійні якості як майбутнього сучасного фахівця.

Сутність, характеристики, елементи освітньо-виховного простору розглядаються у працях Є. Бачинської, Е. Бондаревської, Н. Боритко, О. Веряєва, М. Виленського, А. Гаврилина, С. Гершунського, Ю. Мануйлова, А. Мудрика, Л. Новикової, Н. Селиванової, І. Шалаєва та ін.

Проте структура освітньо-виховного простору вишу досліджена недостатньо. Практично відсутні наукові дослідження, присвячені комплексному, системному осмисленню освітнього-виховного простору з урахуванням його характеристик і аспектів застосування. При цьому стає все більш очевидним, що підвищення якості професійної освіти може бути досягнуте тільки шляхом активізації всіх факторів, що охоплюються освітньо-виховним простором ВНЗ.

Сьогодні головним напрямком побудови і розвитку сучасного вищого навчального закладу є створення умов для особистісного та професійного розвитку студента. Майбутній фахівець повинен мати високий рівень загальної і професійної компетентності, вільно орієнтуватися у сучасному освітньо-виховному просторі та використовувати його ресурси для саморозвитку та самовдосконалення.

Вищевикладене вказує на необхідність вивчення складових освітньо-виховного простору сучасного університету, розкриття змісту і особливостей та впливу різних чинників на формування освітньо-виховного простору і виявлення його потенціалу у формуванні фахівця з високим рівнем особистої та професійної культури.

Аналіз стану проблеми професійно-особистісного розвитку майбутнього фахівця в умовах освітнього-виховного простору університету дозволив виявити суперечність, що проявляється у невідповідності між:

- постійно зростаючими вимогами до професійної та загальнокультурної підготовки майбутніх фахівців і її недостатньо високим рівнем;

- необхідністю створення науковообґрунтованих методик професійно-особистісного розвитку майбутнього фахівця в умовах освітньо-виховного простору та їх недостатньою розробленістю у вітчизняній і зарубіжній практиці виховання і навчання.

Отже, визначимо зміст поняття та складові освітньо-виховного простору університету. Спочатку розглянемо базове поняття «простір».

Категорія «простір» використовується в різноманітних контекстах: філософському, соціальному, географічному, фізичному, економічному, культурному, інформаційному, освітньому тощо.

Філософський енциклопедичний словник надає таке поняття простору: «Простір є форма буття матерії, яка характеризує її протяжність, структурність, співіснування і взаємодію елементів у всіх матеріалістичних системах»[1].

Згідно з тлумаченнями у словникових джерелах простір «виражає порядок розташування одночасно існуючих об'єктів»[2].

Причому простір – «безліч об'єктів, між якими встановлені відносини, подібні за своєю структурою зі звичайними просторовими відносинами типу околиці, відстані і т.д.» [3].

Системність простору забезпечується такими властивостями, які заперечують одна одну: протяжність й фрагментарність, безперервність і дискретність, постійність та змінюваність [4].

У дослідженнях (Є. Бондаревської, Л. Новікової, Н. Селіванова, І. Шалаєва та ін.) поняття простір характеризує різні сфери людської діяльності з певним переліком елементів – це «простір дитинства», «освітній простір», «виховний простір», «економічний простір», «інформаційний простір» та ін.

Найбільш популярним є словосполучення «освітній простір», що використовується у педагогічній практиці. Сучасні дослідження в педагогіці представляють різні позиції з питання визначення обсягу і змісту освітнього простору, а також його співвідношення з іншими педагогічними поняттями. Так, у наукових роботах осмислюється як особливі педагогічні явища регіональний освітній простір, освітній простір міста, освітній простір школи, нарешті, освітній простір особистості.

Різним аспектам дослідження освітнього простору присвячені праці М. Віленського, І. Шалаєва і А. Веряєвата ін.

Науковці І. Шалаєв і А. Веряєв виділяють в понятті освітній простір дві основні ідеї – ідею простору й ідею освіти. Освітній простір відображає певну освітню протяжність, структурне співіснування і взаємодію будь-яких можливих освітніх систем, їх компонентів, освітніх подій [5].

Більшість дослідників (Є. Бачинська, С. Гершунський, В. Гинецінський, та ін.) поняття «освітній простір» пов'язують з певною територією у галузі освіти: у межах якої здійснюється нормована освітня діяльність; як єдність, цілісне утворення в галузі освіти, яке має свої межі – світовий або європейський освітній простір, освітній простір регіону, школи, шкільного класу тощо [6].

Дослідник В. Слободчиков визначає освітній простір з позиції сукупності освітнього середовища, освітніх процесів і освітніх інститутів [7].

Характеризуючи освітній простір вищого навчального закладу, Г. Щевелева виокремлює такі основні його компоненти, як середовища: штучне робоче (навчальне) середовище, інформаційне середовище, соціальне середовище, внутрішнє середовище тощо. Виділяють також такі складові простору, як рівні (методологічний, методичний та ін.), сегменти (виховний простір, інформаційний простір, індивідуальні простори учасників навчально-виховного процесу та ін.), поля (етичне та ін.).

Таким чином, освітній простір характеризується обсягом освітніх послуг, потужністю та інтенсивністю освітньої інформації, освітньою інфраструктурою суспільства [5].

На цілісність освітньо-виховного простору робить вплив розмежування навчальної та виховної складових. Сучасна соціальна та освітня ситуація характеризується недооцінкою виховних функцій вишу. Спроби поставити навчальні заклади поза виховним процесом все більше суперечать педагогічній теорії та освітній практиці. Час навчання у вищому навчальному закладі – це період, коли особливо інтенсивно відбувається розвиток, виховання і становлення особистості студента, здійснюється його професійна підготовка [8].

Дослідники відзначають існування таких термінологічних словосполучень, як «простір виховання», «виховний простір», «виховне

середовище». Частіше на рівні педагогічної практики вживається термін «виховний простір».

Поняття «виховний простір» також об'єднує дві ідеї: ідею простору і ідею виховання. Виникає вказане поняття в науковому лексиконі педагогічної науки в 60 – 70 рр. ХХ ст. Словосполучення «виховний простір» в педагогічну науку введено Л. Новиковою. Виховний простір розглядається як результат конструктивної діяльності для підвищення ефективності виховання, його формування здійснюється через створення гуманістичної виховної системи [9].

«Виховний простір» як поняття не є однозначним, адже й сам простір багатовимірний. На сьогодні існує кілька варіантів визначення поняття «виховний простір». Виховний простір – частина потенційного виховного середовища, освоєна вихователями та вихованцями; поле виховної діяльності, яке цілеспрямовано розвивається й перетворюється [10].

Ю. Мануйлов розглядає виховний простір «як частину середовища, у якій панує певний педагогічно сформований спосіб життя».

Д. Григор'єв під виховним простором розуміє «динамічну мережу взаємозалежних педагогічних подій», що формується зусиллями соціальних суб'єктів різного рівня (індивідуальних і колективних) і здатну постати інтегрованою умовою особистісного розвитку людини – і дорослої, і дитини.

Виховний простір ВНЗ– динамічна, багаторівнева, соціально-педагогічна система, що об'єднує підсистему особистісно-професійного розвитку; підсистему інституційну, що зберігає спадкоємність традицій, культурних, національних, регіональних особливостей, які надають випереджаючий характер освітньо-виховного простору.

Освітньо-виховний простір вузу нами розуміється як соціально-педагогічна система, що ініціює розвиток і реалізацію творчого потенціалу суб'єктів виховання з урахуванням культурних, національних, регіональних традицій і потреб особистості. Основна мета такого простору – розбудити у студента і максимально розвинути закладений в ньому потенціал до саморозвитку. Отже, чим більше студент використовує можливості освітнього та виховного простору, тим активніше відбувається його професійне становлення.

Вищі навчальні заклади перебувають у пошуку ефективних моделей власного розвитку. Освітньо-виховний простір університету має бути адекватним не тільки потребам реального сектора в підготовці фахівців відповідного професійного і культурного рівня, але також бути гнучким, здатним своїм змістом і технологіями найбільш ефективно реагувати на професійну реальність і забезпечувати високий рівень підготовки фахівців, що сформувавши та застосовують норми професійної культури.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі вбачаємо в дослідженні впливу освітньо-виховного простору на особистість студентів гуманітаріїв, зокрема на розвиток професійної культури майбутніх фахівців.

Література

1. Философский энциклопедический словарь/ Гл. редакция: Л.Ф.Ильичев, П.Н. Федосеева, С.М. Ковалев, В.Г. Панов. – М.: Сов. Энциклопедия, 1983.-840с.
2. Философский словарь. / Подред.И.Т.Фролова.Изд.5-е.–М.:Изд-во политической литературы, 1987. – 590 с.
3. Советский энциклопедический словарь / Научно-редакционный совет: А.М.Прохоров (пред.). – М.: «Советская энциклопедия», 1981.-1600 с.
4. Гатальский В. Д. Культурно-образовательное пространство как социально-педагогическая система [Текст] / В. Д. Гатальский // Педагогика. 2009. №3. М. : ООО «Педагогика», 2009. С. 52–57.
5. Шалаев И.К., Веряев А.А. От образовательных сред к образовательному пространству: понятие, формирование, свойства /И.К.Шалаев, А.А. Веряев // Педагог. - 1999. - № 4. - С.73-84.
6. Бачинська Є. М. Механізм формування інноваційного освітнього простору в регіоні / Є. М. Бачинська // Педагогіка і психологія. – № 1 (54). – 2007. – С. 79 – 88.
7. Слободчиков В. Образовательная среда: реализация целей образования в пространстве культуры //Новые ценности образования -М.: Инноватор- BENNETT COLLEGE-М, 1997. - №7.С.183.
8. Рогалева Г. И. О воспитательном пространстве вуза [Текст] / Г. И. Рогалева // Молодой ученый. — 2012. — №5. — С. 488-492.
9. Новикова Л. И. «Воспитательное пространство» как открытая система(Педагогика и синергетика)[Текст]/Л. И. Новикова, М. В. Соколовский // Общественные науки и современность. – 1998. – № 1. – С. 132-134.].
10. Соколова Е. Гуманистические воспитательные системы вчера и сегодня (в описаниях авторов и исследователей) / Е. Соколова ; под ред. Н. Селивановой. – М. : Пед. об-во России, 1998. – 336 с.

В статье рассматриваются составляющие и содержание образовательно-воспитательного пространства современного университета.

Ключевые слова: *пространство, образовательное пространство, воспитательное пространство, университет, высшее учебное заведение.*

The article deals with the components and contents of the educational area of modern University.

Keywords: .area, educational area, university, higher educational establishment.

Хмельницька О.І. – заступник завідувача магістратури державного управління Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна).

Рецензент – член-кореспондент АПН України, доктор педагогічних наук, професор Г.П. Шевченко

УДК 37.034-053.2(410)

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У СІМ'Ї ЗАСОБАМИ ПРИРОДИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ: ТРАДИЦІЇ І ДОСВІД

С.С. Червонецька

У статті висвітлюється досвід виховання в дітей моральних якостей засобами природи у сучасній британській сім'ї, розкриваються традиції, форми й засоби їхнього прилучення до духовно-моральних цінностей свого народу.

Ключові слова: *Велика Британія, сім'я, виховання засобами природи, духовні й моральні цінності, підростаюче покоління.*

Велика Британія славнозвісна своїми традиціями, які глибоко шануються, ретельно зберігаються й перманентно поповнюються. Британський традиціоналізм нерідко асоціюється із консерватизмом, але притаманна британцям прихильність до установлених норм і способу життя скоріше пов'язується зі збереженням власної